

Op naar de Jaarrond Vogelatlas

Op 1 december 2026 start het veldwerk voor het nieuwe atlasproject. Het doel is om een Jaarrond Vogelatlas te maken. Niet alleen in het broedseizoen en de winter zullen we de aantallen en verspreiding van vogels in kaart brengen. Ook in de zomer en in de trekperiodes wordt er geteld. Help je mee?

De verspreidingsgebieden van vogels veranderen soms razendsnel. Denk aan de imposante uitbreiding van de Middelste Bonte Specht en de Koereiger, maar ook aan het verdwijnen van Zomertortels en Matkoppen. Vogels reageren op veranderingen in hun leefomgeving, zoals de hogere wintertemperaturen, de oprukkende bebouwing, intensieve landbouw en de aanleg van nieuwe natuurgebieden. Als kernpopulaties in de omliggende landen afnemen (zoals die van de Europese Kanarie) of juist toenemen (Gauwe Klauwier), merken we dat meestal meteen langs de oost- en zuidgrens van ons land. De veranderingen gaan vaak zo snel, dat ze ons blijven verbazen en intrigeren. Elke soort heeft een eigen verhaal.

Waarom atlastellingen?

Om veranderingen in verspreiding en aantallen bij te houden, is het nodig om vogels systematisch te tellen. Alleen met tellingen weten we ook op welke soorten er wél is gelet, maar die níét zijn waargenomen. Dat is een belangrijk verschil met losse waarnemingen, waarvan we niet weten of er geteld is en zo ja, welke soorten er bijgehouden zijn. Kortom, we hebben een systematische aanpak nodig. In Nederland worden al veel vogeltellingen gedaan. Via tellingen in steekproefgebieden, bijvoorbeeld MUS en BMP, houden we jaarlijks aantalsveranderingen bij. Deze telprojecten zijn geschikt om trends mee te berekenen. We dekken met deze gebieden echter maar een beperkt deel van Nederland. Om te weten welk deel van de populatie we volgen en de steekproefgebieden te 'ijken', hebben we ook informatie over de verspreiding nodig. Neem bijvoorbeeld de Cetti's Zanger, een soort die zo talrijk wordt dat steeds meer broedplaatsen

buiten de huidige telgebieden vallen. Van deze soort zijn de verspreidingskaarten uit de laatste Vogelatlas (2013-15) verouderd. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld de Ringmus en Patrijs, waarvan het areaal is gekrompen. Ook zijn er soorten waarvan de verspreiding misschien niet zo sterk verandert, maar de dichtheden wel wijzigen. Een voorbeeld daarvan is de Houtduif, die voorheen uitgesproken in bossen voorkwam maar naar verhouding meer in stedelijk gebied te vinden is. Om in te kunnen schatten waar populaties voorkomen en hoe groot deze zijn, zijn atlastellingen in het hele land nodig.

Drie onderdelen

De Jaarrond Vogelatlas bestaat uit drie onderdelen: tellingen in het broedseizoen, in de winter en maandelijkse tellingen door het jaar heen (jaarrond). De opzet van de voorjaars- en wintertellingen is hetzelfde als tijdens de vorige atlas (zie kader Methode). We werken weer met een indeling van atlasblokken en kilometerhokken. Het doel van de voorjaars- en wintertellingen is om een zo compleet mogelijk beeld van de broedvogels of overwinterende vogels in een atlasblok te krijgen. Als vogelteller kies je een atlasblok om te tellen, waarin je in ieder geval de voorjaars- en wintertellingen uitvoert (zie ook kader). Naar schatting kosten de tellingen van beide onderdelen in totaal ongeveer 40-45 uur, inclusief aanvullende bezoeken. De app Avimap wordt zo aangepast dat je alle tellingen gemakkelijk kunt verwerken en zo min mogelijk administratie hoeft te doen.

Het liefst meld je je ook aan voor de maandelijkse (jaarrond) tellingen in het gekozen atlasblok, maar dat is niet verplicht. De jaarrondtellingen kun je eventueel verspreid over meerdere jaren (maximaal drie) uitvoeren. Bij deze tellingen gaat het om steekproeven. Het doel van deze jaarrondtellingen is niet alleen om schattingen per seizoen van alle soorten te kunnen maken, maar ook om doortrekkende vogels op te pikken. Op die manier komen bijvoorbeeld doortrekkende Blijsters en de doorkomst van steltlopers goed in beeld. Overigens nemen we bij dit atlasproject ook de vliegtuigtellingen van

◀ Foto: Marcel van Kammen

het IJsselmeergebied, de Waddenzee en het Nederlandse deel van de Noordzee mee. Daarnaast gebruiken we uiteraard de reguliere watervogeltellingen, broedvogelinventarisaties en andere gegevens om de atlaskaarten compleet te maken.

Toepassingen

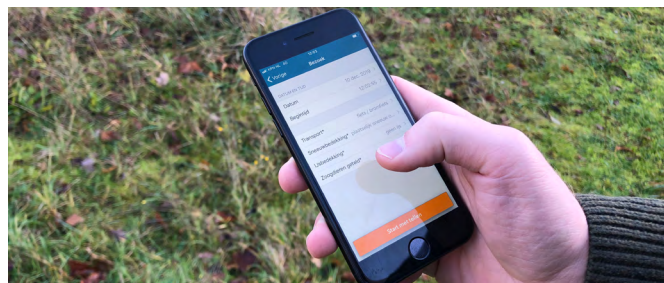
De nieuwe atlas zal veranderingen van meer dan een halve eeuw samenvatten; niet alleen in de vorm van een boek, maar ook in een uitgebreide website met aanvullend kaartmateriaal en toelichting. De nieuwe atlas zal ook vragen vanuit de overheid (natuurbeleid, ruimtelijke ordening) en natuurbeschermingsorganisaties beantwoorden. Vanuit beleid en bescherming is er steeds meer behoefte aan actuele populatieschattingen. De Staat van Instandhouding van vogelsoorten, een maat voor de duurzaamheid van een populatie, wordt mede bepaald op basis van atlasgegevens. In allerlei discussies wordt steeds meer belang gehecht aan aantallen, ook van vogels die alleen door ons land trekken en dus maar kort aanwezig zijn. Atlantellingen maken betrouwbare schattingen van de populatie-omvang mogelijk.

Meedoen

We hopen dat je enthousiast bent en het veld in wilt gaan voor deze nieuwe, leuke uitdaging! Je omgeving uitkammen voor de atlas geeft veel voldoening. Je ontdekt onbekende vogelrijke plekken en doet mooie waarnemingen. Het veldwerk voor de nieuwe atlas start op 1 december 2026 en loopt tot 1 december 2030. Je kunt vanaf oktober aangeven welk atlasblok je wilt gaan tellen en of je dit samen met anderen wilt gaan doen. We waarderen het als je binnen je regio andere vogelaars ook alvast enthousiast maakt voor deze tellingen. Misschien heb je een vaste telploeg of ben je aangesloten bij een vogelwerkgroep. Samen een gebied in kaart brengen voor de atlas is leerzaam en leuk. Ook zijn de tellingen na afloop van het project beschikbaar voor bijvoorbeeld het maken van een regionale avifauna.

Andere manieren waarop je een bijdrage kunt leveren, vind je op sovon.nl/vogelatlas

— Albert de Jong & Rob Vogel

Wil je op de hoogte blijven van de voorbereidingen voor de start van de veldperiode en ander atlasnieuws? Abonneer je dan op de nieuwsbrief via sovon.nl/vogelatlas

Op deze pagina vind je ook een filmpje met meer uitleg. Vanaf komende zomer staan daar meer instructies in de vorm van een handleiding en filmpjes.

► Foto: Thijs Glastra

Methode: atlasblokken en kilometerhokken

Voor het atlasproject maken we gebruik van een indeling van atlasblokken van 5 x 5 kilometers. Dit raster ligt over heel Nederland. In het atlasblok ligt een zogenoemd 'gouden grid' van te tellen kilometerhokken. In deze hokken tel je 55 minuten en voer je een telling van vijf minuten (of twee keer vijf) vanaf een punt uit. De schematische weergave hieronder vat de methode per onderdeel samen. De aanpak komt grotendeels overeen met vorige atlassen. Het onderdeel Jaarrond is nieuw.

BROEDSEIZOEN

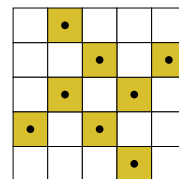
Broedparen (broedcodes)

8 km-hokken

2 bezoeken

1 april – 30 juni

(2x) 5 minuten punttelling

Enkele aanvullende bezoeken zijn nodig om soortenlijst atlasblok compleet te maken.

WINTERSEIZOEN

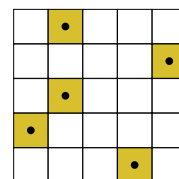
Individueën

5 km-hokken

2 bezoeken

1 december – 28 februari

(2x) 5 minuten punttelling

Enkele aanvullende bezoeken zijn nodig om soortenlijst atlasblok compleet te maken.

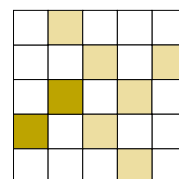
JAARROND

Individueën

maandelijks 2 van
8 km-hokken

maart – november

maandelijks

Geen punttellingen en aanvullende bezoeken nodig.